

Sygn. akt I ACa 325/13

I ACz 310/13

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 14 maja 2013 r.

Sąd Apelacyjny w Katowicach I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący :	SSA Piotr Wójtowicz
Sędziowie :	SA Anna Bohdziewicz (spr.) SA Elżbieta Karpeta
Protokolant :	Anna Wieczorek

po rozpoznaniu w dniu 14 maja 2013 r. w Katowicach

na rozprawie

sprawy z powództwa M. S.

przeciwko Skarbowi Państwa-Dyrektorowi Aresztu Śledczego w (...)

o zapłatę

na skutek apelacji powoda

od wyroku Sądu Okręgowego w Częstochowie

z dnia 24 października 2012 r., sygn. akt I C 204/11,

oraz zażalenia pozwanego na zawarte w tymże wyroku rozstrzygnięcie o kosztach

- 1) oddala apelację i zażalenie;
- 2) zasądza od powoda na rzecz Skarbu Państwa-Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa 5675 (pięć tysięcy sześćset siedemdziesiąt pięć) złotych tytułem kosztów postępowania apelacyjnego;
- 3) przyznaje od Skarbu Państwa (Sądu Okręgowego w Częstochowie) na rzecz adwokat A. M. 6642 (sześć tysięcy sześćset czterdzieści dwa) złote, w tym 1242 (tysiąc dwieście czterdzieści dwa) złote podatku od towarów i usług, tytułem kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej powodowi z urzędu w postępowaniu apelacyjnym.

Sygn. akt I ACa 325/13

I ACz 310/13

UZASADNIENIE

Powód M. S. wystąpił z pozwem przeciwko Skarbowi Państwa – Dyrektorowi Aresztu Śledczego w (...) domagając się zasądzenia na swoją rzecz kwoty 290.000 złotych. Dochodzona kwota częściowo stanowiła zadośćuczynienie, a część uzyskanego świadczenia powód zamierzał przeznaczyć na sfinansowanie leczenia. Uzasadniając swoje żądanie powód wskazał, że w latach 1999 – 2003, przebywając w Areszcie Śledczym w (...), został zakażony wirusem HCV, a następnie w kolejnych placówkach penitencjarnych w ogóle nie był leczony w związku z tym schorzeniem, co doprowadziło do pogorszenia stanu jego zdrowia i skrócenia zdrowia.

Pozwany wniósł o oddalenie powództwa zarzucając, iż do zakażenia powoda wirusem HCV doszło jeszcze przed jego osadzeniem w Areszcie Śledczym w (...).

Zaskarżonym wyrokiem z 24 października 2012 r. Sąd Okręgowy w Częstochowie oddalił powództwo oraz orzekł o kosztach zastępstwa procesowego należnych pełnomocnikowi powoda ustanowionemu z urzędu i kosztach procesu. Wydane rozstrzygnięcie zostało następująco uzasadnione przez Sąd pierwszej instancji:

Powód, będąc osobą wielokrotnie karaną, przebywał w różnych placówkach penitencjarnych. W okresie od 1999 r. do października 2003 r. przebywał w Areszcie Śledczym w (...). Był umieszczany w kilku różnych celach, w tym od maja do lipca 2002 r. przebywał w celi z osobą zakażoną żółtaczką. Powód stwierdził, że nie miał kontaktu z krwią, czy śliną tej osoby, ani nie korzystał z należących do niej osobistych przedmiotów. Od grudnia 1999 r. do lutego 2000 r. powód był leczony w szpitalu Aresztu Śledczego w B., gdzie przeprowadzono u niego punkcję zatoki szczękowej lewej. W okresie wrzesień–październik 2003 r. przebywał w szpitalu Aresztu Śledczego w B., gdzie stwierdzono podwyższone (...). Natomiast od października do grudnia 2003 r. powód był osadzony w Zakładzie Karnym w B.. W dniu 17 listopada 2007 r., po przeprowadzonym badaniu, stwierdzono u powoda antygen HCV (+) i rozpoznano infekcję wirusem powodującym zakażenie wątroby typu „C”. Powód cierpi też na migotanie przedsionków sercowych. Przed osadzeniem i w czasie osadzenia w Areszcie Śledczym w (...) powód nie miał wykonywanych zabiegów chirurgicznych. Podczas pobytu w tym areszcie oraz w Zakładzie Karnym w B. korzystał z usług stomatologicznych. Powód ma na ciele wiele tatuaży. W latach 1996-1998 zażywał narkotyki.

Opierając się na opinii biegłej, Sąd Okręgowy ustalił, że istnieje 40% prawdopodobieństwo, iż powód został zakażony wirusem HCV w Areszcie Śledczym w (...). Powód mógł także zostać zarażony w placówkach służby zdrowia, gdzie kilkakrotnie przebywał, w szpitalu Aresztu Śledczego w B., podczas wykonywania tatuaży lub zażywania narkotyków. W czasie pobytu w jednostkach penitencjarnych powód kilkakrotnie odmawiał hospitalizacji.

Przechodząc do rozważań prawnych zasadności dochodzonego roszczenia Sąd pierwszej instancji wyjaśnił, że odpowiedzialność Skarbu Państwa na podstawie art. 417 § 1 k.c. w zw. z art. 444 § 1 k.c. i art. 445 § 1 k.c. powstanie przy wystąpieniu uszkodzenia ciała lub wywołaniu rozstroju zdrowia przez niezgodne z prawem działanie lub zaniechanie przy wykonywaniu władzy publicznej oraz zaistnieniu normalnego związku przyczynowego pomiędzy zaistniałą szkodą, a niezgodnym z prawem zachowaniem. Ciężar dowodu istnienia związku przyczynowego pomiędzy szkodą, a zdarzeniem spoczywa na poszkodowanym, zgodnie z ogólną regułą rozkładu ciężaru dowodu, wyrażoną w art. 6 k.c.. Wskazano, iż często zdarza się, że udowodnienie przesłanki związku przyczynowego możliwe jest tylko na podstawie domniemań faktycznych, czyli wysokiego prawdopodobieństwa (art. 231 k.p.c.). W przypadkach wskazywania przez stronę powodową na zaniedbania i błędy dotyczące pogorszenia stanu zdrowia nie jest na ogół możliwe uzyskanie pewności, co do istnienia związku przyczynowego pomiędzy określonym zdarzeniem, a wystąpieniem szkodliwego skutku na osobie. Wynika to w szczególności z niedoskonałości poziomu nauki i wiedzy medycznej, a także nieuchwytności i niemożności poddania obserwacji procesów biologicznych zachodzących w człowieku. Dlatego też w takich przypadkach, badając zaistnienie normalnego związku przyczynowego, orzecznictwo nakazuje odwołać się do prawdopodobieństwa takiego związku – przy czym przyjmuje się, że wystarczające jest ustalenie wysokiego, graniczącego z pewnością stopnia prawdopodobieństwa, dostatecznej dozy prawdopodobieństwa.

Sąd Okręgowy zaznaczył, iż nie ulega wątpliwości fakt zakażenia powoda wirusem HCV, przy czym nie można wykluczyć, że nastąpiło to w Areszcie Śledczym w (...). Tym niemniej biegła z zakresu chorób zakaźnych ostatecznie określiła prawdopodobieństwo zakażenia powoda w tej placówce na 30%. Jako przyczyny uzasadniające zmniejszenie tego prawdopodobieństwa z 40% na 30% wskazała jednak na okoliczności, za które odpowiedzialność ponosi właśnie placówka penitencjarna: m. in. trudności w utrzymaniu higieny, przebywanie w wieloosobowych celach. Przy uwzględnieniu czynników, za które strona pozwana nie ponosi odpowiedzialności, prawdopodobieństwo zakażenia powoda w tym areszcie wynosi natomiast 40%. Zwrócono uwagę na takie inne możliwości zakażenia jak pobyty w innych placówkach służby zdrowia, wykonanie tatuaży, zażywanie narkotyków. W ocenie Sądu pierwszej instancji 40% prawdopodobieństwo nie jest prawdopodobieństwem wysokim i granicznym z pewnością, co tym samym wyklucza ustalenie odpowiedzialności odszkodowawczej pozwanego.

Sąd Okręgowy oddalił wniosek o dopuszczenie dowodu z uzupełniającej opinii biegłej z zakresu chorób zakaźnych – biegła stwierdziła, że po przeprowadzeniu biopsji wątroby powoda, byłaby w stanie z większą dokładnością ustalić okres zakażenia wirusem. Na decyzję Sądu pierwszej instancji wpłynął fakt, że czynniki, które mogły spowodować zakażenie wystąpiły w podobnym czasie - chodzi zarówno o te czynniki, za które pozwany ponosi odpowiedzialność, jak i te, za które odpowiedzialności nie ponosi (możliwość zakażenia w placówkach służby zdrowia oraz w szpitalu Aresztu Śledczego w B.). W konsekwencji, w ocenie Sądu Okręgowego, kolejna opinia biegłej nie miałaby więc wpływu na rozstrzygnięcie w niniejszej sprawie. Odnosząc się z kolei do twierdzeń powoda, że po wykryciu wirusa HCV nie był należycie leczony, Sąd pierwszej instancji zwrócił uwagę, iż w krótkim czasie po zdiagnozowaniu zakażenia tym wirusem powód był transportowany do innych jednostek penitencjarnych i podczas pobytu w tych jednostkach kilkakrotnie odmawiał hospitalizacji. W tym stanie rzeczy Sąd Okręgowy oddalił powództwo. Na podstawie art. 102 k.p.c. Sąd pierwszej instancji nie obciążył powoda kosztami procesu pozwanego z uwagi na trudną sytuację finansową i rodzinną.

Wyrok Sądu Okręgowego w części oddalającej powództwo został zaskarżony przez powoda, który sformułował następujące zarzuty:

- 1) naruszenia art. 217 § 1, art. 227 i art. 232 k.p.c., polegające na oddaleniu zawnioskowanego dowodu z uzupełniającej opinii biegłej z zakresu chorób zakaźnych, pozwalającej na wyjaśnienie i ustalenie istotnej dla sprawy okoliczności, czyli nieprzeprowadzenie prawidłowego postępowania dowodowego;
- 2) naruszenie art. 233 § 1 k.p.c. poprzez jego błędne zastosowanie, polegające na dowolnej ocenie zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego (m. in. zeznań powoda oraz opinii biegłej z zakresu chorób zakaźnych), co doprowadziło do błędnego ustalenia przez Sąd Okręgowy, iż określone w sprawie prawdopodobieństwo zakażenia się wirusem HCV w Areszcie Śledczym w (...) nie daje podstaw do ustalenia odpowiedzialności odszkodowawczej pozwanego.

W związku z powyższymi zarzutami powód wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania właściwemu Sądowi pierwszej instancji, a także o zasądzenie od pozwanego na jego rzecz kosztów postępowania apelacyjnego, w tym kosztów zastępstwa adwokackiego, a z ostrożności procesowej wniósł o przyznanie tych ostatnich kosztów od Skarbu Państwa.

Pozwany wniósł o oddalenie apelacji.

Ponadto pozwany zaskarżył zawarte w wyroku rozstrzygnięcie o kosztach procesu, wnosząc o jego zmianę i zasądzenie na rzecz Skarbu Państwa – Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu pierwszo- instancyjnym. Skarżący zarzucił Sądowi pierwszej instancji naruszenie art. 102 k.p.c. poprzez jego niewłaściwe zastosowanie polegające na uznaniu, że sytuacja finansowa i rodzinna powoda przemawia za odstąpieniem od zasady odpowiedzialności za wynik postępowania.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja powoda nie może odnieść spodziewanego skutku, ponieważ zarzuty w niej zawarte nie są trafne.

Sąd pierwszej instancji poczynił prawidłowe ustalenia w sprawie, które znajdują oparcie we właściwie ocenionym materiale dowodowym. Dokonana ocena odpowiada kryteriom wskazanym w art. 233 § 1 k.p.c., co czyni chybnym zarzut naruszenia tego przepisu. Sąd odwoławczy podziela ustalenia dokonane przez Sąd pierwszej instancji i przyjmuje je za własne bez potrzeby ich zbędnego powielania. Dla poczynienia ustaleń odnośnie tego, kiedy i ewentualnie w jaki sposób mogło dojść do zakażenia powoda wirusem HCV, koniecznym było uzyskanie wiadomości specjalnych, co implikowało zasięgnięcie opinii biegłego. W oparciu o opinię biegłej A. P., Sąd Okręgowy wyciągnął wniosek prawny o braku wystarczających podstaw do przypisania odpowiedzialności deliktowej pozwanemu. Przede wszystkim brak jest bowiem wystarczających przesłanek do przyjęcia związku przyczynowego między działaniem bądź zaniechaniem pozwanej placówki penitencjarnej, a zakażeniem powoda wirusem HCV. W okolicznościach niniejszej sprawy nie sposób bowiem ustalić nawet istnienia zbieżności czasowej między zakażeniem powoda, a jego pobytem w Areszcie Śledczym w (...). Faktycznie, do wykrycie u powoda wirusa HCV doszło w dość krótkim okresie po jego pobycie w tym areszcie (w listopadzie 2003 r.), tym niemniej należy pamiętać, że zakażenie tego rodzaju może przez bardzo długi czas nie dawać żadnych objawów i chory w ogóle nie ma świadomości rozwoju stanu chorobowego. Stan bezobjawowy żółtaczkowy typu „C” może trwać nawet kilka lat. Brak u powoda wcześniejszych badań na obecność antygeny HCV uniemożliwia w istocie określenie w przeszłości momentu, kiedy był jeszcze zdrowy tj. z całą pewnością nie był zakażony wirusem HCV. Gdyby takie badanie było wykonane, wtedy możliwym było podanie pewnych ram czasowych, w których doszło do zakażenia, co jednak w niniejszej sprawie nie ma miejsca. Wątpliwości tych nie usunęłaby także uzupełniająca opinia biegłej, wydana po przeprowadzeniu dalszych badań wskazywanych przez powoda. Z ustnej opinii uzupełniającej biegłej wynika, że dostęp do badania F. jest ograniczony, bowiem badanie to wykonuje się tylko prywatnie, co pociąga za sobą też określone koszty. Bardziej dostępnym badaniem jest biopsja wątroby, jednakże należy zwrócić uwagę na parę kwestii. Przede wszystkim wykonanie tego badania wiąże się z pobytem w szpitalu, a samo badanie ma charakter inwazyjny. Rodzą się zatem wątpliwości, co do celowości i zasadności takiego badania jedynie na potrzeby wydania opinii, a nie ze względów diagnostycznych (wskazań medycznych). Jednakże jeszcze bardziej ważką kwestią jest wynik tego badania, na podstawie którego można ocenić stopień zwłóknienia komórek wątroby, przy czym okres przejścia od jednego stopnia do kolejnego wynosi nawet 8 lat, co wynika z ustnej opinii biegłej. Wobec tego wynik tego badania być może pozwoliłby na wykluczenie odpowiedzialności pozwanego, ale nie dostarczyłyby materiału wystarczającego na przypisanie mu odpowiedzialności. Jak słusznie wskazał Sąd pierwszej instancji w okresie kilku lat przed wykryciem u powoda wirusa HCV występowały różne sytuacje stwarzające możliwość zakażenia powoda. Jak trafnie podniesiono, powód przebywał nie tylko w innych placówkach penitencjarnych, ale także placówkach służby zdrowia, korzystał z usług stomatologicznych, miał wykonane tatuaże. Pewne zastrzeżenia rodzi jedynie podnoszona możliwość zakażenia się przy zażywaniu narkotyków, skoro powód stwierdził, że nie brał narkotyków w formie zastrzyków. Wskazana kwestia nie wpływa jednak na zwiększenie stopnia prawdopodobieństwa zakażenia się powoda w pozwanej placówce penitencjarnej. Mając na względzie wyżej przytoczone argumenty należy uznać, iż nie było uzasadnionych podstaw do uzupełnienia przez Sąd materiału dowodowego poprzez przeprowadzenie dowodu z uzupełniającej opinii biegłego, a zatem zarzut naruszenia art. 217 § 2 k.p.c. nie jest zasadny.

Słusznie wskazał Sąd pierwszej instancji, iż dla obarczenia pozwanego odpowiedzialnością za zakażenie powoda WZW typu „C” w oparciu o art. 417 § 1 k.c. i w konsekwencji uwzględnienia żądania zasądzenia zadośćuczynienia (art. 444 § 1 k.c. i art. 445 § 1 k.c.), konieczne jest wykazanie przesłanek odpowiedzialności w postaci winy i adekwatnego związku przyczynowego. Przeprowadzony w sprawie dowód z opinii biegłego nie pozwolił nawet na pewne ustalenie zbieżności czasowej między zakażeniem powoda, a jego pobytem w Areszcie Śledczym w (...). Stopień prawdopodobieństwa zakażenia został ustalony na 40%, przy uwzględnieniu okoliczności, które w ocenie Sądu pierwszej instancji mają obciążać stronę pozwaną. Należy jednak zwrócić uwagę, że takie okoliczności, jak przebywanie w wieloosobowych celach, kontakt z osobami zakażonymi, stres osób osadzonych związanych z pobytem w placówce penitencjarnej, same w sobie nie mogą przesądzać o odpowiedzialności pozwanego. Koniecznym jest bowiem przypisanie placówce takich zaniechań, czy nieprawidłowości występujących u pozwanego, które mogły się przyczynić do wystąpienia zakażenia u powoda. Tymczasem tego rodzaju okoliczności w ogóle nie były wskazywane. Sam powód stwierdził, iż przebywając

w jednej celi z osobą zakażoną żółtaczką (okoliczność ta nie została w istocie wykazana) nie miał kontaktu z krwią, czy śliną tej osoby, a ponadto został pouczony o konieczności przestrzegania określonych zasad higieny. Subiektywne przekonanie powoda, że do jego zakażenia doszło w pozwanej placówce penitencjarnej, nie jest wystarczające do przypisania pozwanemu odpowiedzialności. Podsumowując powyższe rozważania, należy stwierdzić, że ocena prawna zasadności roszczenia powoda, dokonana przez Sąd pierwszej instancji również zasługuje na aprobatę. W konsekwencji apelacja powoda, jako niezasadna, podlegała oddaleniu w oparciu o art. 385 k.p.c..

Zażalenie pozwanego także nie może odnieść oczekiwanego skutku, ponieważ brak podstaw do podważenia zawartego w wyroku rozstrzygnięcia o kosztach procesu. Sąd Okręgowy uznał, iż w niniejszej sprawie zachodzi szczególnie przypadek pozwalający na odstąpienie od zasady odpowiedzialności za wynik procesu przy rozstrzyganiu o kosztach i zastosowanie zasady słuszności – w oparciu o art. 102 k.p.c.. Zgodnie z art. 102 k.p.c. w wypadkach szczególnie uzasadnionych sąd może w ogóle nie obciążać kosztami strony przegrywającej. Podstaw do jego zastosowania należy poszukiwać w konkretnych okolicznościach danej sprawy przekonujących o tym, że w danym przypadku obciążenie strony przegrywającej kosztami procesu na rzecz przeciwnika byłoby niesłuszne, niesprawiedliwe. Należą do nich zarówno fakty związane z samym procesem jak i leżące poza nim, a dotyczące sytuacji życiowej, stanu majątkowego stron, które powinny być oceniane przede wszystkim z uwzględnieniem zasad współżycia społecznego, w świetle których uzasadniona jest ocena, że chodzi o wypadek szczególnie uzasadniony. Skorzystanie z możliwości zastosowania tego przepisu ustawodawca pozostawia uznaniu sądu. W związku z tym, jak przyjmuje się w orzecznictwie (tak m. in. postanowienia: SN z dnia 3 grudnia 2007 r., I CZ 110/07; z dnia 1 października 2010 r., I CZ 142/10 i z dnia 9 lutego 2011 r., V CZ 97/10, nie publ.) zmiana takiego orzeczenia o kosztach przez sąd odwoławczy powinna mieć charakter wyjątkowy i dotyczyć sytuacji oczywistego naruszenia przytoczonych wskazań do zastosowania art. 102 k.p.c.. Tymczasem na tle motywów zaskarżonego postanowienia oraz uzasadnienia wniesionego zażalenia sytuacja taka nie zachodzi. Za odstąpieniem od obciążania powoda kosztami zastępstwa procesowego na rzecz przeciwnika przemawiają zarówno okoliczności sprawy, jak również jego aktualna sytuacja majątkowa. Powód dochodził zadośćuczynienia w związku z zakażeniem WZW typu „C”, przy czym sam fakt jego zakażenia jest bezsporny, co w oczywisty sposób uzasadnia jego obawy o stan zdrowia w przyszłości i czyni zrozumiałym poszukiwanie ochrony prawnej. Wobec tego zażalenie pozwanego podlegało oddaleniu na podstawie art. 385 k.p.c. w zw. z art. 397 § 2 k.p.c..

Sąd odwoławczy nie znalazł już jednak podstaw do ponownego zastosowania art. 102 k.p.c. w postępowaniu apelacyjnym. Skoro powód, po zapoznaniu się z motywami i argumentacją Sądu pierwszej instancji, podjął decyzję o podtrzymaniu swoich żądań i wywiedzeniu apelacji, to powinien się liczyć z konsekwencjami finansowymi swojej decyzji. Dlatego też o kosztach postępowania apelacyjnego postanowiono w oparciu o art. 98 § 1 k.p.c. w zw. z art. 108 § 1 k.p.c. i art. 99 k.p.c. oraz § 6 pkt. 7, § 13 ust. 1 pkt. 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu (Dz. U. Nr 163, poz. 1348 ze zm.). O przyznaniu kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez adwokata powodowi w postępowaniu apelacyjnym postanowiono w oparciu o § 19, 20 w zw. z § 6 pkt. 7, § 13 ust. 1 pkt. 2 i § 2 ust. 3 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu (Dz. U. Nr 163, poz. 1348 ze zm.).